

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
Факультет декоративно-прикладного мистецтва
Кафедра мистецтвознавства і мистецької освіти

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 17. РЕСТАВРАЦІЯ ТА ЕКСПЕРТИЗА ТВОРІВ
(назва дисципліни без скорочень)

Загальна інформація про дисципліну

Рівень (ступінь) вищої освіти	«Бакалавр» (освітній рівень перший)
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
Освітня програма	ОП «Мистецтвознавство»
Статус дисципліни	Обов'язкова
Курс / семестр	4-й рік навчання (7 семестр)
Кількість кредитів ЄКТС	4 (120 год.)
Розподіл за видами занять та годинами навчання	Лекції – 30 год.
	Практичні – 8 год. , семінари – 22 год.
	Самостійна робота – 60 год.
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік
Викладач (-і)	Пасіка О.Д., старший викладач кафедри монументального і станкового живопису КДАДПМД ім. М. Бойчука
Контактна інформація викладача (-ів)	pasika_o@kdidpamid.edu.ua
Ресурси комунікації з викладачем	Google Classroom (https://meet.google.com/bop-kjka-jfc) https://kdidpamid.edu.ua/academy/navchannya/dystancziine-navchannya
Дні занять	Згідно з розкладом
Консультації	Дистанційні за домовленістю з ініціативи здобувача

Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни	Навчальна дисципліна «Реставрація та експертиза творів» є важливою складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціалізацією «Мистецтвознавство». Головною метою курсу є формування у майбутніх фахівців системних знань і базових практичних навичок у галузі збереження, консервації, відновлення та комплексної
---------------------	--

	атрибуції пам'яток візуального мистецтва. Програма дисципліни охоплює вивчення еволюції реставраційної діяльності, етичних кодексів професії та сучасних теоретико-методологічних засад охорони культурної спадщини. Студенти детально знайомляться з основними матеріалами і технологіями створення творів станкового живопису, графіки, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва. Окремий блок курсу присвячено вивченню природничо-наукових та фізико-хімічних методів дослідження артефактів, таких як рентгенографування, дослідження в ультрафіолетових та інфрачервоних променях, мікроскопічний аналіз. Здобувачі освіти навчаються розрізняти технологічні особливості оригіналів, авторських повторень, пізніших втручань та сучасних фальсифікацій. Важливою складовою навчання є опанування нормативно-правової бази щодо обігу культурних цінностей та правил оформлення офіційних експертних висновків. Практичні заняття дозволяють студентам на прикладі конкретних музейних чи приватних колекцій проводити первинний візуальний та стилістичний аналіз стану збереженості об'єктів. Курс спрямований на виховання відповідального ставлення до автентичності художнього твору та розуміння меж втручання реставратора у його структуру. У результаті опанування дисципліни випускники набудуть необхідних компетенцій для професійної співпраці з художніми музеями, галереями та реставраційними інституціями.
Мета й завдання навчальної дисципліни	Метою вивчення дисципліни «Реставрація та експертиза творів» є ознайомлення студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» з базовими знаннями в області реставрації, з теоретичними поняттями та історичними стадіями діяльності по збереженню та використанню об'єктів спадщини, а також специфікою реставрації творів образотворчого мистецтва, зокрема живопису, графіки, декоративно-прикладного мистецтва, що включає у себе набування практичного досвіду. Курс спрямований на формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок в сфері реставрації, які він міг би успішно реалізувати у своїй професійній діяльності. Основні завдання навчальної дисципліни: – ознайомити з тим, як виникла професія реставратора та як розвивалися підходи до збереження мистецтва.

	– пояснити, з яких матеріалів та за якими технологіями створювали картини, ікони та скульптури майстри різних епох. – навчити проводити комплексну експертизу творів, щоб точно встановлювати їхнє авторство, школу та час створення. – допомогти опанувати навички візуального огляду пам'яток для виявлення тріщин, втрат фарби, грибка та інших пошкоджень. – показати, як сучасні наукові прилади (рентген, ультрафіолет, мікроскоп) допомагають зазирнути «всередину» картини. – навчити відрізняти безцінний оригінал від якісної старої копії, перемальовки чи сучасної підробки. – пояснити головне правило реставраційної етики — «не нашкодь»: що можна відновлювати, а що є недоторканною історією твору. – навчити правильно заповнювати паспорти на твори мистецтва та писати офіційні висновки експерта. – розібрати українські закони, які регулюють ринок мистецтва, його експертизу та правила вивезення за кордон. – підготувати до реальної практичної роботи з творами мистецтва в музеях, на митниці чи в антикварному бізнесі. Внаслідок вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання: Знати: – базові теоретичні поняття та історичні аспекти реставрації у мистецтві; – основні принципи художньої та технічної реставрації та консервації; – основи спектрального аналізу технік та матеріалів в творах живопису та іконопису, графіки та декоративно-прикладного мистецтва; – етичні норми реставраційної справи: підготовчі операції, етапність та основні прийоми роботи; – основні затверджені методи консервації творів мистецтва; – досягнення сучасної реставрації в області історико-теоретичних досліджень; – програми Adobe Photoshop, Illustrator, Indesign, Corel Draw. Вміти:
--	---

	– застосовувати теоретичні прийоми та методи реставраційної справи на практиці; – на основі спектрального або фізико-хімічного аналізу виконувати підбір необхідного переліку матеріалів для реставрації витвору мистецтва; – реалізувати усі підготовчі операції і прийоми роботи з урахуванням етичних реставраційних норм; – власноруч виконати роботи з очищення та реставрації творів живопису, графіки та декоративно-прикладного мистецтва; – виконати творчі завдання з відтворення виробу, використовуючи цифрові технології.
Передумови вивчення дисципліни	ОК. 11. Термінологія мистецтвознавства ОК 13. Історія мистецтва. Теорія мистецтва та аналіз творів ОК 16. Музеєзнавство. Атрибуція творів
Програмні компетентності та результати навчання	
Інтегральні компетентності	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі мистецтвознавства або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів даної галузі, а також суміжних спеціальностей, зумовлених комплексним підходом, проведення досліджень, та/або здійснення інновацій, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями. СК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання. СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		лекції	практичні	семінарські	сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Семестр 7					
Змістовний модуль 1. Етика, технології реставрації і консервації творів живопису і графіки					
Тема 1. Реставрація, як самостійна сфера діяльності в системі охорони пам'яток мистецтва. Історичні передумови.	6	2			4
Тема 2. Етика у реставраційній справі.	6	2			4
Тема 3. Художня та технічна реставрація і консервація.	6	2			4
Тема 4. Особливості реставрації монументального живопису.	10	2	2	2	4
Тема 5. Реставрація станкового олійного живопису.	10	2	2	2	4
Тема 6. Реставрація в іконописі. Техніки, технології, дослідження.	10	2	2	2	4
Тема 7. Реставрація станкового малюнку та естампу.	8	2		2	4
Тема 8. Реставрація творів книжкової графіки.	8	2		2	4
Тема 9. Реставрація виробів прикладної графіки.	8	2		2	4
Разом:	72	18	6	12	36
Змістовний модуль II. Основні принципи наукової реставрації і консервації творів декоративного мистецтва.					
Тема 10. Організація поетапної роботи реставрації творів декоративного мистецтва.	8	2		2	4
Тема 11. Специфіка і особливості реставрації предметів ДП. Основні методи і принципи реставрації та консервації.	10	2	2	2	4
Тема 12. Наукова реставрація творів декоративного мистецтва з металу.	8	2		2	4
Тема 13. Наукова реставрація творів ювелірного мистецтва.	8	2		2	4
Тема 14. Дослідження й реставрація музейного текстилю, тканин і гобеленів.	8	2		2	4
Тема 15. Дослідження й наукова реставрація творів кераміки.	6	2			4

	Разом:	48	12	2	10	24
Усього годин		120	30	8	22	60
Вид контролю: Диференційований залік						

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Белікова Г. А. Збереження, консервація та реставрація музейних пам'яток: практичний посібник. Київ: ННДРЦУ, 2014. 156 с. ISBN 978-966-97308-4-8.
2. Карпов В. В. Музейна експертиза культурних цінностей: теоретико-методологічні засади. Київ: КНУКіМ, 2019. 210 с. ISBN 978-966-602-273-1.
3. Косів Р. Р. Українські ікони: проблеми експертизи, атрибуції та побутування. Львів: Свічадо, 2015. 212 с. ISBN 978-966-395-896-1.
4. Кудрявцева Т. О. Основи експертизи культурних цінностей: навчальний посібник. Київ: НАКККіМ, 2016. 190 с. ISBN 978-966-452-211-6.
5. Михайлова Р. Д. Основи мистецтвознавчої експертизи: навчальний посібник. Київ: НАКККіМ, 2017. 164 с. ISBN 978-966-452-243-7.
6. Прибега Л. В. Реставрація архітектурної спадщини України: традиції, інституції, практика: монографія. Київ: Інститут проблем сучасного мистецтва, 2007. 336 с. ISBN 978-966-8152-11-2.
7. Стріленко Ю. М. Природничо-наукові методи дослідження в реставрації творів мистецтва та пам'яток архітектури. Київ: Фенікс, 2008. 168 с. ISBN 978-966-651-628-5.
8. Тимченко Т. Р. Історія і теорія реставрації станкового живопису: навчальний посібник. Київ: НАОМА, 2011. 240 с. ISBN 978-966-2483-05-5.
9. Ткаченко О. В., Матвєєва Ю. Г. Основи експертизи та атрибуції творів мистецтва: методичний посібник. Харків: ХДАДМ, 2020. 180 с. ISBN 978-966-8106-93-1.
10. Федорук О. К. Експертиза культурних цінностей в Україні: правові та організаційні аспекти. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2011. 196 с. ISBN 978-966-02-6025-2.
11. Цитович В. І. Технологічно-стилістичні особливості як основа атрибуції творів станкового живопису. Київ: ННДРЦУ, 2012. 124 с. ISBN 978-966-97308-1-7.
12. Атрибуція та експертиза предметів сакрального мистецтва: методичні рекомендації / упоряд. С. О. Шаповал. Київ: ННДРЦУ, 2019. 98 с. ISBN 978-966-97308-6-2.

Допоміжна література

13. Бендюк М. Досвід консервації та реставрації волинського іконопису XVI–XVII століть: матеріали і технології. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*. 2020. Вип. 20. С. 156–165. DOI: <https://doi.org/10.15407/um2020.20.156>.
14. Зілінко Р. Проблематика збереження, атрибуції та реставрації поліхромної дерев'яної скульптури в музейних збірках. *Вісник Львівської національної*

- академії мистецтв. 2022. Вип. 47. С. 45–54. DOI: <https://doi.org/10.37222/2524-0943-2022-47-5>.
15. Іванов-Ахметов В. Специфіка реставрації творів тиражної графіки ХХ століття: технологічний аспект. *Українська академія мистецтва*. 2019. Вип. 28. С. 90–98. DOI: <https://doi.org/10.37131/uam-2019-28-10>.
16. Карпов В. Нормативно-правова база музейної експертизи культурних цінностей в Україні. *Культурологічна думка*. 2019. Т. 16, № 2. С. 77–85. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-16-2019-2.77-85>.
17. Косів Р. Атрибуція ікон львівського маляра Федора Сеньковича: проблеми, методи та знахідки. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2021. Вип. 45. С. 89–98. DOI: <https://doi.org/10.37222/2524-0943-2021-45-9>.
18. Михайлова Р. Методологія комплексної мистецтвознавчої експертизи антикварних предметів інтер'єру. *Мистецтвознавчі записки*. 2022. Вип. 41. С. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.41.2022.260120>.
19. Міночкін В. Експертиза автентичності картин українського авангарду: техніко-технологічний та стилістичний аналіз. *Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва*. 2023. Вип. 1. С. 76–85. DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-4801.2023.1.07>.
20. Рутковська О. Етичні засади сучасної консервації: від теорії Чезаре Бранді до новітніх світових концепцій. *Сучасне мистецтво*. 2021. Вип. 17. С. 201–210. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.246875>.
21. Стріленко Ю. Застосування ІЧ-рефлектографії у дослідженні прихованих шарів та підготовчого рисунка станкового живопису. *Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва*. 2022. Вип. 1. С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-4801.2022.1.12>.
22. Тимченко Т. Особливості реставрації українського станкового живопису XVII століття. *Українська академія мистецтва*. 2021. Вип. 30. С. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.37131/uam-2021-30-12>.
23. Цитович В. Фізико-хімічні методи в атрибуції творів мистецтва та виявленні пізніших нашарувань. *Мистецтвознавчі записки*. 2020. Вип. 37. С. 45–53. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221764>.
24. Чернявська В. Превентивна консервація в музейному середовищі: контроль мікроклімату та світлового режиму. *Культурологічна думка*. 2023. Т. 23, № 1. С. 145–153. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-23-2023-1.145-153>.
25. Casadio F. Non-invasive analysis of pigments in modern art: Methodological approaches. *Journal of Cultural Heritage*. 2019. Vol. 35. P. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.culher.2018.11.012>.
26. Cotte P. Multispectral imaging for the technical study and expertise of Renaissance paintings. *Journal of the American Institute for Conservation*. 2019. Vol. 58, No. 1. P. 25–40. DOI: <https://doi.org/10.1080/01971360.2018.1542491>.
27. Dik J. Visualization of lost paintings using synchrotron radiation based X-ray fluorescence. *Analytical Chemistry*. 2018. Vol. 80, No. 16. P. 6436–6442. DOI: <https://doi.org/10.1021/ac800965g>.

28. Miliani C. Reflection infrared spectroscopy for the non-invasive in situ study of paintings. *Heritage Science*. 2020. Vol. 8, No. 1. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40494-020-00438-x>.
29. Muñoz-Viñas S. Contemporary theory of conservation in the post-truth era: Ethics and authenticity. *Studies in Conservation*. 2021. Vol. 66, No. 4. P. 210–218. DOI: <https://doi.org/10.1080/00393630.2020.1786521>.
30. Szafran Y. Structural conservation of panel paintings: A historical review and modern practices. *Heritage Science*. 2021. Vol. 9, No. 1. P. 45–58. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40494-021-00512-4>.
31. Van der Snickt G. Macroscopic X-ray fluorescence scanning of Old Master paintings. *Analytical Chemistry*. 2018. Vol. 90, No. 15. P. 8831–8837. DOI: <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.8b01031>.
32. Wei W. Ethics in the conservation and expertise of contemporary art. *Studies in Conservation*. 2022. Vol. 67, No. 2. P. 95–104. DOI: <https://doi.org/10.1080/00393630.2021.1963641>.

Методи контролю та розподіл балів

Назви змістових модулів і тем	Дата проведення	Формат контролю	Максимальна кількість балів
Змістовний модуль 1. Етика, технології реставрації і консервації творів живопису і графіки. Тема 1-9	Вересень-жовтень	Усне опитування; виконання практичних завдань і презентація результатів; тестування. Модульна контрольна робота	178
Змістовий модуль II. Основні принципи наукової реставрації і консервації творів декоративного мистецтва.	Жовтень-листопад	Усне опитування; виконання практичних завдань і презентація результатів; тестування. Диференційований залік	102
Максимальна кількість балів за поточну роботу дорівнює 100 балів			280
Мінімальна кількість балів за поточну роботу дорівнює 60 балів			166
Коефіцієнт визначення успішності ($100/280 = 0,36$)			0,36
Підсумковий рейтинговий бал			100

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1	Відвідування лекцій	1	15	15
2	Відвідування семінарських і практичних занять (11 Семінарських, 4 Практичних)	1	15	15
3	Робота на семінарських і практичних заняттях	10	15	150
4	Самостійна робота	5	15	75
5	Модульна контрольна робота	25	1	25
Максимальна кількість балів за поточну роботу дорівнює 100 балів				280
Мінімальна кількість балів за поточну роботу дорівнює 60 балів				166
Коефіцієнт визначення успішності ($100/280 = 0,36$)				0,36
Вид контролю: Диференційований залік (сума балів за всіма видами робіт)				
Підсумковий рейтинговий бал				100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Технічне, програмне та інструментальне забезпечення

Необхідне обладнання, устаткування	Робоча програма навчальної дисципліни «Реставрація та експертиза творів» для здобувачів вищої освіти за першим рівнем (ступенем) вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», за освітньо-професійною програмою «Мистецтвознавство». КДАДПМД імені Михайла Бойчука, 2025. 26 с. Демонстраційний дидактичний матеріал.
------------------------------------	--

Необхідні засоби	Ноутбук, планшет
Програмне забезпечення	Microsoft Office, Онлайн-ресурс Google Workspace for Education тощо
Матеріали, інструменти	Блокнот для конспекту, ручка

Політика вивчення навчальної дисципліни

Політику щодо академічної доброчесності	Під час виконання навчальних завдань здобувачі зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності. Використання матеріалів з інтернет-ресурсів та інших інформаційних джерел допускається виключно за умови обов'язкового коректного посилання на джерело. Письмові роботи підлягають перевірці на наявність плагіату та допускаються до оцінювання за умови, що обсяг коректних текстових запозичень не перевищує 30%. У разі виявлення плагіату або інших форм порушення академічної доброчесності робота не зараховується, а здобувач отримує 0 балів із обов'язковим повторним виконанням завдання. Списування під час контрольних заходів і підсумкового оцінювання забороняється, зокрема із використанням мобільних пристроїв. Застосування мобільних пристроїв дозволяється лише у випадках, передбачених форматом онлайн тестування. Під час усіх форм поточного та рубіжного контролю порушення академічної доброчесності не допускаються. У разі відсутності здобувача під час контрольного заходу без поважної причини він втрачає право на отримання відповідних балів; можливість повторного складання визначається викладачем із встановленням додаткового терміну виконання завдань.
Політика щодо відвідування занять	Відвідування навчальних занять є обов'язковою складовою системи оцінювання та враховується під час нарахування балів. За наявності поважних причин (зокрема стану здоров'я або участі в міжнародних освітніх програмах) здобувач може навчатися в дистанційному (онлайн) форматі за попереднім погодженням із викладачем із подальшим представленням результатів виконаних завдань під час консультації. Пропуски занять без поважних причин не допускаються. Поважність причин має бути підтверджена відповідними документами або завчасним повідомленням викладача. Запізнення на заняття без обґрунтованих підстав також вважаються порушенням навчальної дисципліни.
Політика щодо термінів виконання	Усі навчальні завдання, визначені програмою дисципліни, підлягають обов'язковому виконанню у встановлені строки. У разі виникнення заборгованості її усунення здійснюється

завдань і перескладання	протягом одного тижня після завершення визначеного терміну. Завдання, подані з порушенням строків виконання без поважних причин, оцінюються зі зменшенням балів і можуть бути зараховані в межах 50% від максимально можливої оцінки.
Політика щодо правил поведінки на заняттях	Навчальна дисципліна передбачає роботу в колективі та взаємодію учасників освітнього процесу. Навчальне середовище в аудиторії ґрунтується на принципах доброзичливості, творчої співпраці та відкритості до конструктивної критики. Під час занять здобувачі зобов'язані перевести мобільні пристрої у беззвучний режим. За необхідності допускається тимчасовий вихід з аудиторії за погодженням із викладачем, за винятком залікових і екзаменаційних форм контролю. Заохочується висловлення власної позиції щодо теми заняття за умови її аргументованості та опори на аналітичні висновки, сформовані під час практичної та самостійної роботи.
Політика щодо комунікації з викладачем	Поза межами аудиторних занять офіційним каналом комунікації з викладачем є електронна пошта. Листування здійснюється у робочі дні до 18:00 з дотриманням встановлених правил: у темі листа обов'язково зазначається назва навчальної дисципліни; у тексті повідомлення необхідно вказати прізвище, ім'я та по батькові здобувача вищої освіти (анонімні звернення не розглядаються); файли мають бути підписані за схемою «прізвище_назва завдання». Допустимі формати файлів: текстові матеріали — doc, docx; ілюстративні матеріали — jpeg, pdf. Консультації викладача в приміщенні закладу вищої освіти проводяться у визначені дні та години. У разі службового відрядження, тимчасової непрацездатності або інших об'єктивних обставин викладач залишає за собою право перенести заняття на інший день за попереднім погодженням з адміністрацією та студентами.

Детальнішу інформацію щодо компетентностей, результатів навчання, методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи наведено у [Робочій програмі](#) навчальної дисципліни.

Розробник (розробники) силабусу
навчальної дисципліни

(підписи, прізвища, ініціали) Пасіка О.Д.

Гарант освітньої програми

(підпис, прізвище, ініціали) Сосік О. Д.

Завідувач кафедри

(підписи, прізвища, ініціали)

Силабус затверджено
на засіданні кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти
(назва кафедри)

від 26.08.2025, протокол № 1